

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ
"bilimle anla bilgiyle yönet"

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

ÇOCUK HAKLARI ODAĞINDA ÇOCUK ÜNİVERSİTELERİ ÇALIŞTAY RAPORU-2

ÇOCUK HAKLARI ODAĞINDA ÇOCUK ÜNİVERSİTELERİ ÇALIŞTAYI

18-19 Ocak 2024 İzmir Ticaret Odası Konferans Salonu

I. GÜN

09:30-12:00 KAYIT
09:30 **AÇILIŞ KONUŞMALAR**
İEU Çocuk Üniversitesi Yönetim Kurulu
İEU Rektörü
İEU Mütevelli Heyet Başkanı

I. OTURUM
10:00 **Çocuğun Her Tür Şiddetten Korunma Hakkının Hayata Geçirilmesinde Bildirim Yükümlülüğünün İşlevi**
Doç. Dr. Sevgi USTA - Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırma Laboratuvarı

Çocuğun Eğitim Hakkı
Doç. Dr. Kamil KURTUL
UNICEF Türkiye, Eğitimde Fırsat Eşitliği Program Yöneticisi

11:00-11:20 ÇAY/KAHVE ARASI

11:20-12:20 **BM Çocuk Hakları Komitesinin Güncel Gözetimleri Bağlamında Çocukların Korunmasında Multi Disipliner Yaklaşım**
Gökten KOÇYILDIRIM
UNICEF Türkiye, Kıdemli Çocuk Koruma Uzmanı

Türkiye'nin İlk Çocuk Üniversitesi Ankara Üniversitesi Çocuk Bilim Merkezi Koordinatörlüğü
Prof. Dr. Figen GÜRSOY
Bil. Uzm. Esra BEKER

12:20-13:30 ÖĞLE ARASI

II. GÜN

I. OTURUM
10:00-11:15 **Çocuk İstismarını Nasıl Önleriz?**
Av. Seda AKÇÖ BİLEN

Çocuğa Yönelik Çevrim İçi Riskler ve Siber Zorbalık
Prof. Dr. Emel BAŞTÜRK - Kocaeli Üniversitesi

Çocukların Korunmasına Yönelik Bir Uygulama: Çocuk İzlem Merkezleri
Dr. Öğr. Üyesi Arzu AŞÇI
Izmir Ekonomi Üniversitesi, Hukuk Fakültesi

11:15-11:30 ÇAY/KAHVE ARASI

ÇALIŞTAYLAR
11:30-13:00 **Çocuk Hakları Bağlamında Çocuk Üniversiteleri Ne Yapar? Uygulama ve Araştırma Merkezleri Nasıl Çalışır? Hangi İlkeleri var?**
Moderatör: Öğr. Gör. Ebru KALYONCU

11:30-13:00 **İlgili Bakanlıklar, Belediyeler, STK'lar, Hukuk Çalışanları vb. Çocuk Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Merkezlerinden Neler Bekliyor?**
Moderatör: Uzm. Psk. Ayşe ÖZGENER

Dijital Medyada Çocuk Hakları
Moderatör: Ceren SUNTEKİN

Afteter Sonrası Çocuk Hakları
Moderatör: Uzm. Dr. Önder KÜÇÜK

İklim Krizi ve Çocuk Hakları
Moderatör: Av. Barış KAŞKA

13:00-14:00 ÖĞLE ARASI

14:00-15:30 Çalıştay Sonuçlarının Aktarımı

13:30-15:00 **II. OTURUM**
13:30-15:00 **Bir Çocuk Katılımı Örneği Olarak İzmir Çocuk Belediyesi Deniz KESİMLER ÇAKAL**
Yerde Örne Anaokulları: Bayraklı Eğitim Modeli (BEMO)
Osman Çağrı ŞAHİN
İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi'nin 16 Yılda Biriktirdikleri
Gözde DURMUŞ
İEU Çocuk Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Merkezi Çalışmaları
Öğr. Gör. Ezgi ORAL
Çocuk Hakları Eğitimi ve Farkındalık Yaratmada İyi Uygulama Örnekleri-Çocuğum Haklıyım!
Dr. Öğr. Üyesi Ashlan ÖZTEZEL
İstanbul Beykent Üniversitesi

15:00-15:20 ÇAY/KAHVE ARASI

15:20-17:00 **İYTE Çocuk Üniversitesi Modeli**
Prof. Dr. Gamze TANOĞLU
Çocuk Katılımı Odağında Çocukların Medyadaki Görünürlüğü/ Kendilerini İfade Araçları
Ceren SUNTEKİN
Çocukların Aile Temelli Bakım Hakları: Evlät Edinme ve Koruyucu Ailelik
Dr. Öğr. Üyesi Gamze Bilir SEYHAN - Ege Üniversitesi
İskenderun Örneğinde Yapabileceğini Yapmak
Uzm. Dr. Önder KÜÇÜK
Dokuz Eylül Üniversitesi Çocuk Üniversitesi Deprem Bölgesinde Yapılan Çalışmalar
Doç. Dr. Güzin ÖZYILMAZ

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

ÖNSÖZ

İzmir Ekonomi Üniversitesi Çocuk Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Merkezi kuruluşunun 2.yılıni doldurmasıyla birlikte Türkiye’de bulunan çocuk üniversitelerini bir araya toplamayı amaçlamıştır. Çocuk hakları temasını odak seçerek sadece çocuk üniversitelerini değil Türkiye’de çocuklarla çalışan farklı disiplinleri bir araya getirerek geniş katımlı bir çalıştay gerçekleştirilmiştir.

Çalıştayımızda çocuk hakları odağında neler yapılabileceğimizi konuştuğumuz tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Farklı Üniversitelerin, Bakanlıkların, Belediyelerin, Sivil Toplum Kuruluşlarının kısacası çocukla ilgili çalışmalar yürüten tüm kuruluşların birbirleriyle fikir alışverişinde bulunması, amaçların, önceliklerin belirlenmesi ve farklı grupların çocuk hakları odağında birbirleriyle tanışmasını sağladığımız çalıştayımızda yeni yol haritaları belirlenmiştir.

2

İzmir Ekonomi Üniversitesi, Çocuk Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen çalıştaya katılım gösteren tüm davetlilere ve ev sahipliği yapan İzmir Ticaret Odasına teşekkür ederiz.

Düzenlenen bu ilk çalıştayın ilk kitapçığı geniş konu başlıkları ile e-kitap olarak yayınlanmıştır. Ardından gerçekleştirilen çalıştayımızın ikinci raporunu da sizlerle paylaşmaktan mutluluk duyuyoruz.

Ülkemizde çocuklarla ilgili yapılacak nitelikli çalışmaların artarak devam etmesi dileğiyle...

Öğr. Gör. Ezgi ORAL BOZKURTOĞLU

İEÜ Çocuk Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü

BİLGİ Çocuk Çalışmaları Birimi'nin 16 Yılda Biriktirdikleri*

Gözde Durmuş (İstanbul Bilgi Üniversitesi)

*Yapılan sunum konuşma metni olarak düzenlenmiştir.

Merhaba,

Ben Gözde Durmuş. BİLGİ Çocuk Çalışmaları Birimi'nde koordinatör olarak görev yapıyorum. Bu kısa konuşmamda sizlere 2007'den bu yana İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi'nin neler yaptığını özetlemeye çalışacağım. Bugün burada Çocuk Hakları Odağında Çocuk Üniversiteleri Çalıştayı'ndayız. Bu nedenle özellikle bir üniversitenin içerisinde bir birim olarak neleri yaptığımızı aktarmaya çalışacağım.

BİLGİ Çocuk Çalışmaları Birimi, 2007'de kurulduğunda çocuk hakları alanında çalışan uzman ve ilgili kurumlarla yaptıkları görüşmelerden ortaya çıkan ihtiyaçlara odaklanarak çalışma alanına ve misyonuna karar verdi. Çocuk haklarının hayata geçmesi için çalışan BİLGİ ÇOÇA ilk olarak çocuklarla insan hakları eğitimi ve yetişkinlerle de çocuk hakları eğitimi alanında projeler yapmaya ve materyaller üretmeye başladı. Sahada uygulayıcıların rahatça erişebileceği açık kaynak materyaller geliştirmeye başladı. Üniversiteler olarak açık kaynak, erişilebilir ve farklı hedef kitlelere yönelik bilgi ve içerik üretmenin önemli sorumluluk alanlarımızdan olduğunu düşünüyorum.

Çocuklarla insan hakları eğitimi/çocuk hakları eğitimi dışında diğer önemli çalışma alanımız hatta çalışma alanından öte çalışma biçimimizin belirleyicisi çocuk katılımı. Çocuklar için değil, çocuklarla birlikte, çocukların perspektifi, görüşleri ve ihtiyaçlarını dikkate alan çalışmalar yapmaya çalışıyoruz. Bir yandan da çocuk katılımının ne olduğunu, nasıl hayata geçirebileceğini anlatmak üzere çeşitli çalışmalar yapıyor, modeller geliştiriyoruz.

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Diğer çalışma alanlarımızı ise çocuklar arasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, çocuk işçiliğinin önlenmesi, çocuğun iyi olma hali ve afet sonrası çocuklarla çalışmalar olarak özetleyebiliriz. Tüm bu çalışmaları yaparken çocukların iyi olma halini desteklemek, kendilerini güvende hissetmeleri ve kesinlikle zarar görmemeleri için bize rehberlik eden bir çocuk güvenliği politika metnimiz, buna bağlı olarak davranış kurallarımız ve destekleyici materyallerimiz bulunmaktadır. Üniversitelerde çocuklarla ve çocuklara yönelik çalışma yapan tüm birim ve merkezlerin de böyle bir politika belgesi olmasının çok önemli olduğunu düşünüyoruz. BİLGİ ÇOÇA'nın politika metni ve diğer destekleyici içerikler herkese açıktır.

Çocuklarla insan hakları eğitimi alanındaki ilk çalışmamız Söz Küçüğün Kutu Oyunu çalışmamızdı. Çocukların günlük yaşamda karşılaştıkları durumlarla insan hakları arasında bağlantı kurmasını destekleyen oyunumuz şimdiye kadar beş kez basıldı. Her baskısında oyunu oynayan çocuklar ve oyunu çocuklarla buluşturan eğitimci ve kolaylaştırıcılardan aldığımız geribildirimleri dikkate aldık ve oyunda geçen durumlara güncel gelişmeler ışığında eklemeler yaptık. Söz küçüğün projesinin ardından yaklaşık sekiz yıl sonra kutu oyunun yaygınlaştırma sürecinin etki değerlendirmesi bağımsız uzmanlar tarafından yapıldı. Etki değerlendirme bulguları, oyun baskısının maliyet sorunları ve oyunun depolama zorlukları üzerinden bir kutu oyunu ile daha çok çocukla daha farklı etkinlikler yapabilmek için Söz Küçüğün, Oyun Herkesin projesi kapsamında çocuklarla birlikte bir etkinlik kitapçığı geliştirdik. Pandemi döneminde çevrim içi oynanmasına yönelik bir yönerge paylaştık. Şu anda da oyunun dijital ve erişilebilir versiyonu üzerine çalışıyoruz.

Söz Küçüğün Kutu Oyunu örneği üzerinden BİLGİ ÇOÇA'da proje kapsamında üretilen bir materyalin proje bittikten sonra da yaygınlaşması, geliştirilmesi için emek harcamaya devam ettiğimizi vurgulamak istiyoruz. Çocuklarla insan hakları eğitimi ve diğer alanlarda birazdan aktaracağımız diğer materyaller ve projelerde de benzer şekilde sürdürülebilirlik ve saha ile iletişim içinde, geribildirimler doğrultusunda "geliştirilip bırakılan" değil yaşayan materyal ve çalışmalar yapmayı ve benzer çalışmaların yapılmasına ilham olmayı amaçlıyoruz.

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Çocuklarla insan hakları eğitimi alanında diğer önemli çalışmalarımız, daha önceki sunumlarda da adı geçen Pusulacık. Pusulacık, Avrupa Konseyi'nin çocuklarla insan hakları çalışmak üzere geliştirdiği bir kılavuz, biz bunu Türkçe çevirisi ve uyarlamasını yaptık. Yaygınlaşması için çok sayıda farklı hedef kitlelere yönelik (öğretmenler, STK çalışanları, belediye çalışanları vb.) eğitici eğitimleri yaptık. Çocuklarla insan hakları çalışmaları yaparken büyük bir eksikliğin insan hakları ve çocuk haklarına ilişkin uluslararası belgelerin çocuklar için uygun versiyonlarına duyulan ihtiyaçtı. Çocukların bilgiye erişim hakkının hayata geçmesine de destek sağlamak için BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (BM ÇHS) ve İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinin (İHEB) animasyon filmlerini hazırladık. Özellikle BM ÇHS'ye ilişkin filmimiz MEB'in EBA sisteminde ve birçok farklı kamu kanalında da yaygınlaştırıldı. Şimdi az önce bahsettiğim proje kapsamında BM ÇHS'nin güncel ve erişilebilir versiyonlarını geliştirdik, Aralık 2023'te yaygınlaştırmaya başladık. 2024 Şubat ayında ise BM Engelli Hakları Sözleşmesi'ne ilişkin yeni bir animasyon filmimiz yayına girecek. Tüm filmlerin İngilizce, Kürtçe ve Arapça dillerindeki hallerini de yaygınlaştıracacağız. Bu materyaller dışında 1. sınıftan 8. sınıfa kadar okullarda çocuk hakları eğitimine ilişkin bir model üretmek üzere yürüttüğümüz Haklar Sahnesi projesi, Çocuk Hakları Komitesi'nin 2021 yılında yayınladığı Genel Yorum 25 sonrasında bu genel yorumu çocuklara tanıtmak ve dijital dünyadaki haklarını öğrenmelerini desteklemek üzere poster ve kart oyunu geliştirme, lise düzeyindeki gençlerin İHEB konusunda farkındalıklarını artırmak ve insan haklarına dair düşüncelerini sanat yoluyla ifade etmelerini destekleyen Küp Projesi gibi çeşitli çalışmalar yaptık.

Uzun yıllardır hem çalışma biçimimizin bir parçası olması hem de hayata geçmesine katkı sağlamak için çaba harcadığımız diğer önemli alanımız çocuk katılımı. Tüm çalışmalarımızı yaparken çocukların görüşlerini sürece dahil edecek ve dikkate alacak çalışmaları yapmaya çalışıyoruz. Bunun için farklı zamanlarda, kısa ya da uzun süreli çocuk danışma ekipleri oluşturuyoruz. Çocuk katılımı konusunda modeller geliştirmek ve farkındalık artırmak için diğer çalışmalarımızdan aktarmak istediklerim de şunlar:

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

- Söz Küçüğün Radyo Programı: Yedi yıl haftalık olarak yayınlanan bu programı çocuklarla hazırladı ve sundu. Yetişkinleri hedefleyen radyo programında çocukların belirledikleri çocuk hakları konuları ele alındı, çok sayıda konuk katıldı.
- Demokratik Okullara Doğru Projesi: Eğitim Reformu Girişimi ile birlikte okullarda çocuk katılımının hayata geçmesine katkı sağlamak için yürütülen bu projede 1,5 yıl ortaokul düzeyinde bir devlet okulunda daha katılımcı bir okul ortamına yönelik doğrudan çocuklarla, öğretmenlerle, okul yöneticileriyle, velilerle ve diğer paydaşlarla çalışmalar yapıldı. Bu okul deneyimini de anlatan ve eğitimde çocuk katılımına yönelik bilgi ve ilham veren yayınlar da üretildi.
- Genç Sesler Projesi: Çocuk katılımı konusunda farkındalık yaratmak, çocukları kendilerini ifade etmeleri konusunda cesaretlendirmek, çocuk katılımını artırmaya yönelik bilgi üretmek, farklı yöntem ve metotları tartışmaya açmak ve çocuklarla çocuk hakları ve çocuk kültürü alanında çalışan aktörlerin güçlendirmek ve çocuklarla ilgili kurumların kapasitelerini geliştirmelerine ve işbirliği alanları oluşturmalarına destek olmak hedefleri taşıyan bu projemiz 2014-2022 yılları arasında gerçekleşmiştir. İlham veren videolar, uluslararası sempozyum, belediyeler ve STK'lara yönelik kapasite geliştirme programları, çocuk katılımını konuşmayı kolaylaştıran bir animasyon film gibi çok farklı çalışmalar gerçekleştirildi. Çocukların katılımıyla da www.gencsesler.org web sitesi hazırlandı. Sitede proje çalışmaları dışında ilgili blog yazıları yayınlanmaya devam etmektedir.

6

Bu iki çalışma alanımız dışındakileri zaman tahdidi, kız ve oğlan çocuklar arasında cinsiyet ayrımcılığına yol açma riski gibi nedenlerle gerçekleştirilemedik. Bununla birlikte keşfettiğimiz ihtiyacı göz önünde tutarak çocuklar arasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalarımıza başladık. Bir araştırma yaparak iki farklı yaş grubu ile cinsiyet eşitliği üzerine konuşabilmek üzere oyunlar hazırladık. Daha sonra bu konuyu bakım verenlerle de konuşmanın önemli olduğunu düşündüğümüz için bakım verenlerle derinlemesine görüşmeler yaparak hazırladığımız araştırma neticesinde "Bizim Ailede Olmaz" isimli bir animasyon film hazırladık. Pandemi döneminde geliştirilen "Neden Olmasın" oyunumuzun dijital versiyonunu da yayınladık.

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

2017 yılından itibaren üniversitemizdeki Göç Merkezi ile birlikte çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik çalışıyoruz. Tüm çalışmalarımızı cocukisciligineson.bilgi.edu.tr adresinde yayınlıyoruz. Bu çalışmaya da İstanbul Küçükçemece-Bağcılar'da yaptığımız bir araştırma bulguları yön verdi. Üniversitelerde çocuk hakları alanın çalıştığımızda çalışmalarımızı akademik araştırmalarla desteklemek, araştırma bulgularını toplumsal etki odaklı çalışmalara dönüştürmenin çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Bulguların bize gösterdiği konu okulların daha kapsayıcı olmasının kentteki çocuk işçiliğinin önlenmesin önemli olduğuna dair olduğu için öğretmenlere yönelik rehber ve yol haritası hazırladık, eğitimler yaptık. Ayrıca çocuk işçiliğine dair farkındalık oluşturmanın özellikle çocuk işçiliğini normalleştiren algı ile mücadele için kritik olduğu düşüncesinden hareketle herkese açık çevrim içi bir eğitim modülü hazırladık ve yaygınlaştırdık.

Türkiye'de çocuğun iyi olma hali alanındaki ilk çalışma İstanbul Bilgi Üniversitesi'nden Prof. Dr. Pınar Uyan Semerci ve ekibi ile yapıldı. Bu çalışmada da ÇOÇA olarak yer alıyorduk. 2019 yılından bu yana ise Türkiye'deki bu konudaki araştırmalarda daha aktif yer alıyoruz. Pandemi döneminde 20 ülkede yapılan uluslararası bir araştırmanın Türkiye ayağını yürüttük. 2023 yılında İstanbul'u temsil eden bir örneklem ise İstanbul'da çocuğun iyi olma hali araştırmasını yayınladık. Şu an Tübitak destekli yine Prof. Dr. Pınar Uyan Semerci tarafından yürütülen "Çoklu Krizler Çağında Çocuk Olmak" konulu bir projeye devam etmekteyiz.

6 Şubat depremleri ardından da farklı platformlarda aktif yer almak dışında kendi çalışma alanımız üzerinden çocukların yaşlarına uygun ve güvenilir bilgiye erişimlerini destekleyen Çocuklarla Haberler çalışmasını hızlıca hayata geçirdik. Daha sonra deprem bölgesindeki saha ziyaretlerinden ortaya çıkan ihtiyaçlar üzerinden çocuklarla çalışma yapan kolaylaştırıcılara yönelik bir eğitim videosu ve rehber hazırladık. Adıyaman ve Hatay'da yaygınlaştırma çalışmaları yaptık. Ayrıca Suna'nın Kızları'nın deprem bölgesindeki çocuk yaşam merkezlerinde çocukların sesini duyurmak için medya atölyelerimize de devam ediyoruz.

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ
"bilimle anla bilgiyle yönet"

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Bunlar dışında üniversitede çocuk çalışmalarının multidisipliner bir alan olmasından kaynaklı üniversitemizde bu alanda çalışan akademisyenlerle birlikte Çocuk Çalışmaları Toplumu tki Odaklı Mükemmeliyet Alanı olarak çalışmaya devam ediyoruz. Üniversitede sınırlı insan kaynağı ve İstanbul'da olan bir üniversite birimi olarak çalışmaların yaygınlaşması ve etkisini artırmak için işbirliklerine çok önem veriyoruz. Başta sivil toplum örgütleri olmak üzere, yerel yönetimler, okullar, ilgili bakanlıklar, kamu kurumları ve uluslararası kurumlar ve ağlarla çeşitli işbirlikleri kuruyoruz.

Daha detaylı bilgi almak için cocuk.bilgi.edu.tr sayfasına bakabilir ya da 15 yıllık deneyimimizi aktardığımız [faaliyet raporumuzu](#) inceleyebilirsiniz.

Çocuk Katılımı Odağında Çocukların Medyadaki Görünürlüğü / Kendilerini İfade Araçları

Ceren Suntekin

Çocukları nasıl tanımladığımız onlarla kuracağımız her türlü ilişkinin temelini oluşturur. Çocuk tanımımız, çocukları nasıl algıladığımız çocuk haklarını yaşama geçirmemizde rehberimizdir. Çocukları pasif, bağımlı, korunmaya muhtaç, saf, geleceğimiz, yaramaz/sevimli, prenses ya da paşa olarak görmek, genelde onların bir birey olduğunu unutmamıza neden olur. Çocukları birer birey olarak tanımlamak, onların kendi fikirleri, tercihleri, kararları, stilleri, onlara has ihtiyaçları ve özellikleri olduğunu kabul etmek demektir. Çocukların birer birey olduğunu bilerek, onların şu anlarına odaklandığımızda katılım haklarının yaşama geçmesini sağlayabiliriz.

Çocuklarla aramızda biz yetişkinler istesek de istemesek de bir güç ilişkisi vardır. Çoğu zaman boy/kilo olarak, statü olarak, olanaklarımız ve yapıp etmelerimiz olarak onlardan güçlüyüz. Biz yetişkinler olarak bu gücü çocukların haklarına erişmesini sağlamak için kullanmalıyız. Ama çoğu zaman bu güç yetişkin dünyasında çocukları görmemizi engelliyor. Çocuk Hakları Sözleşmesi de işte tam bu gücün kötüye kullanımını engellemek için var. Çocuk Hakları Sözleşmesi yetişkinlere sorumluluklarını ve devletlere yükümlülüklerini hatırlatıyor.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, dört temel ilke üzerine kuruludur; ayrımcılık yapmama, çocuğun yaşamasını ve gelişmesini sağlama, çocuğun üstün yararı ve çocuğun katılım hakkını koruma. Yetişkinler toplumda var olan çocuk algısı nedeniyle en çok çocuğun katılım hakkını anlama ve hayata geçirme konusunda hak ihlallerine neden oluyorlar. Çocuğun katılım hakkı diğer hak gruplarının hayata geçmesinde de önemli rol oynar ve aslında çocuğun ve haklarının korunması konusunda kilittir.

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Katılım hakkı, onun hayatını ilgilendiren her konuda çocuğun kararlara etki edebilmesidir. Bu sadece kendi fikirlerini dile getirmesi ve yetişkinlere buna saygı duyması ile sınırlı değildir. Çocuklar fikirlerini özgürce (başına bir şey gelmeyeceğini bilerek/bir baskıya maruz kalmadan) dile getirebileceğini bilmeli, her çocuk için uygun ifade etme aracı geliştirilmiş olmalı, uygun alanlar yaratılmalı, onu dinleyen, anlayan, karara etki gücü olan muhatabı olmalı ve bu fikir uygulamaya, hizmetlere, davranışlara, politikalara, yasalara etki etmeli...

Çocukların medyadaki görünürlüğüne baktığımızda çocukların daha çok araçsallaştırılmış olduğunu görürüz. Bunun içi kısa bir arama motoru denemesi bile yapabilirsiniz.

Krizlerin bitmediği ve dijital araçlardan kopamadığımız günümüz dünyasında en çok afetler söz konusu olduğunda, cinsel istismar haberlerinde, sosyal medya gündemlerinin etkisi ile çocuk ve medya konusunu konuşmaya, tartışmaya başladık.

Çocuklar katılım haklarını kullanarak görünür olabiliyor mu?

Maalesef çok nadir.

Depremler sırasında enkaz altında çıkarılan birçok çocuğun görüntüsünün tam olarak neye hizmet ettiği ya da çocuğa nasıl bir fayda sağlayacağını düşündüğümüzde konunun aslında bir çocuk hak ihlali olduğunu anlamak o kadar zor değil. 2020'de İzmir depremi sırasında ihlal yaratan duruma dikkat çekmek için hazırladığım içerik sadece deprem gibi afetler ve kriz durumları değil, aslında çocuğun görüntüsünü kullanmak istediğimiz her durumda bir kontrol listesi olarak kullanılabilir.

Çocuklarla ilgili konularda, mesela onlara şiddet uygulandığı ile ilgili bir haber okuduğumuzda, cinsel istismara maruz kaldıklarını gördüğümüzde, denizde batan bir şişme mülteci botunda boğulduklarını öğrendiğimizde, afetlerde enkaz altında kaldıklarını izlediğimizde çok yoğun öfke ve üzüntü duyguları yaşarız. Çoğu zaman bu duyguların etkisi ile bu olayları yaşamış çocukların görsellerini sosyal medyada paylaşır ve veryansın ederiz.

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Bunu yaptığımız ilk an aslında kötü bir şey yaptığımızı düşünmeyiz, hatta belki de bu acılara ortak olduğumuz hissine kapılırız. Ancak duygularımızı böyle aktarmak çocuklara şiddetsiz bir dünya sunmaya, cinsel istismarı engellemeye, çocukların risklerden uzak yaşamasına, çocukların etkili korunmasını sağlamaya ve en temelde çocukların haklarını korumaya yetmez! Öfkemizi, üzüntümüzü dışa vururuz hatta konunun magazinleşmesine katkı sağlayıp böyle görüntüler karşısında duyarsızlaşırız ancak çocuklara zarar veren var olan koşulları değiştirmeye yönelik somut adımlar atmamız. Asıl sorunun kaynağını düşünmeden hareket ettiğimiz her durumda kendimize hikâyeler ve o hikâyelerin kahramanlarını yaratır gerçekteki ihtiyacı ve ihlali gözden kaçıırız.

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Çocuklarla ilgili onların görsellerini kullanarak yaygınlaştırmak istediğimiz her durumda kendimize soracağımız ilk soru, bu benim ihtiyacım mı yoksa çocuğun ihtiyacı mı? Şu an bu paylaşımı yapmaya neden ihtiyaç duyuyorum?

Aşağıdaki bulunan sorulara vereceğimiz yanıtlar bizim konuyu doğru değerlendirmemiz ve çocuk haklarını koruyan adımlar atabilmemiz için yol gösterici olacaktır.

- Çocukların bedenlerinin yetişkinlere "umut" verme sorumluluğu var mı?

Hepimizin kötü zamanları atlatabilmek için umut duymaya ihtiyacı olabilir, burada umut duyabileceğimiz şey afetlerde çocuk koruma ile ilgili devlet politikalarının geliştirilmesi konusunda olumlu adımlar atılması olmalı. Yetişkinlerin kendilerini iyi hissetmek için çocukların kurtuluş anlarını izlemeleri, paylaşmaları ve yaygınlaştırmaları çocukları araçsallaştırmaktır. Üstelik çocuklara faydası yoktur.

- Bu fotoğrafı herkesin görmesi çocukların kararı mı?

Çocukların en önemli insan haklarından biri katılım hakkıdır. Çocukların kendilerini ilgilendiren her konuda karar vermeye hakları vardır. Yalnız afet, kaza, savaş gibi kötü olaylar değil gündelik yaşamlarında da her durumda fotoğraflarının çekilmesi ve görünür olması için onaylarının alınması gerekir. 18 yaşın altındaki her çocuğun görüntüsünün medya araçlarında yaygınlaştırılması onun ve bakım vereninin açık onayına ve iznine tabidir.

- Çocukların desteklenmesi için onların bedenlerini, yüzlerini göstermeye gerek var mı?

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Çocuklar sağlıklı büyüme ve gelişme hakkına sahiptirler. Her çocuk kişisel, bedensel farklılıkları, özellikleri ve koşullarından bağımsız iyilik hallerinin sağlanması için yetişkinler ve karar vericiler tarafından desteklenmelidir. Afet dönemleri dahil her çocuğun en temelde barınma ve sağlıklı büyüme hakkı olduğu kadar birey olarak tanınmaya, anlaşılma, kendini güvenle ifade etmeye, psikolojik olarak desteklenmeye ihtiyacı ve hakkı vardır. Çocukların temel ihtiyaçlarına dikkat çekmek; etkili çocuk koruma ve çocuk hakları politikalarını talep etmek çocuk fotoğrafları paylaşmadan da mümkündür.

- Çocukların ihtiyaçlarını ve haklarını anlamak ancak onları "masum" gösteren görsellerle mi mümkün?

Yetişkinler olarak çocukları "masum", "korunmaya muhtaç", "mağdur" gördüğümüzde onları pasifize eder, yetişkinler ve çocuklar arasında hiyerarşik bir ilişkiyi var sayarız. Bu hiyerarşik yaklaşım bizi çocukların kararları, seçimleri ve bedenleri üzerinde söz hakkımız olduğu yanılgısına götürdüğü gibi, bu tanıma sığmayan tüm diğer çocukların da kaçınılmaz olarak yok sayılmasına yol açar. Çocuklar yardıma ihtiyacı olsalar da olmasalar da haklara sahiptirler. Çocukların ihtiyaçları için harekete geçmek nasıl göründüklerinden, hangi gruba mensup olduklarından, yaşlarından ve bizim dikkatimizi çekmelerinden bağımsız yetişkinlerin sorumluluğudur.

- Enkaz altından çıkan çocuğun fotoğrafını paylaşmak konuyla ilgili ne fayda sağlıyor?

Ülkemizde rutin olarak yaşanan doğa olaylarından biri depremlerdir. Buradaki temel ereğimiz afetlerin en az hasarla atlatılması ve can kaybının olmaması; karar vericiler tarafından her türlü önlemlerin alındığından emin olarak güven içinde bir yaşam sürdürmek. Çocukların kurtarılma anına ilişkin fotoğraflarını paylaşmamız buradaki ihmalleri görmemizin ve bu konunun takipçisi olmamızın önüne geçeceği gibi çocuğun mahremiyet hakkını da ihlal eder. 18 yaşın altında her çocuğun fotoğraflarının yayınlanması bakım verenin ve çocuğun kendi onayına tabidir.

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

- Daha önce böyle bir deneyimi yaşamış olanlar dahil, bu fotoğrafı görenler ne hissederler?

Bu fotoğrafları görmenin tetikleyici ve travmatize edici etkileri vardır. Yetişkinler de çocuklar da böyle fotoğrafları gördüklerinde çoğu zaman acı, korku, derin üzüntü gibi birçok olumsuz duyguyu yaşar ve bu, hayatlarında kalıcı olumsuz bir iz bırakabilir. Üstelik bu fotoğrafları görmek ve yaygınlaştırmaya katkı sağlamak kalıcı çözümler için harekete geçebilmenin aksine, çaresizlik hissinin artmasına neden olur.

- Çocuklar iyileşmeye başladıklarında görsellerin hala dolaşımda olması ne hissettirecek?

Doğru bir psikolojik destek aldıklarında çocuklar iyileşir ve hayatlarına devam ederler. Ancak medyada ve dijital alanda paylaşılan görseller kaybolmaz. Çocuklar o anı arkada bırakmak istedikçe bu fotoğraflar onların karşına tekrar tekrar çıkarak travmatik anılarının canlanmasına neden olur.

14

- Depremin ve her türlü şiddetin çocuklar üzerindeki yıkıcı etkisine dikkat çekmek için çocuk hakları odağında ne yapabilirim?

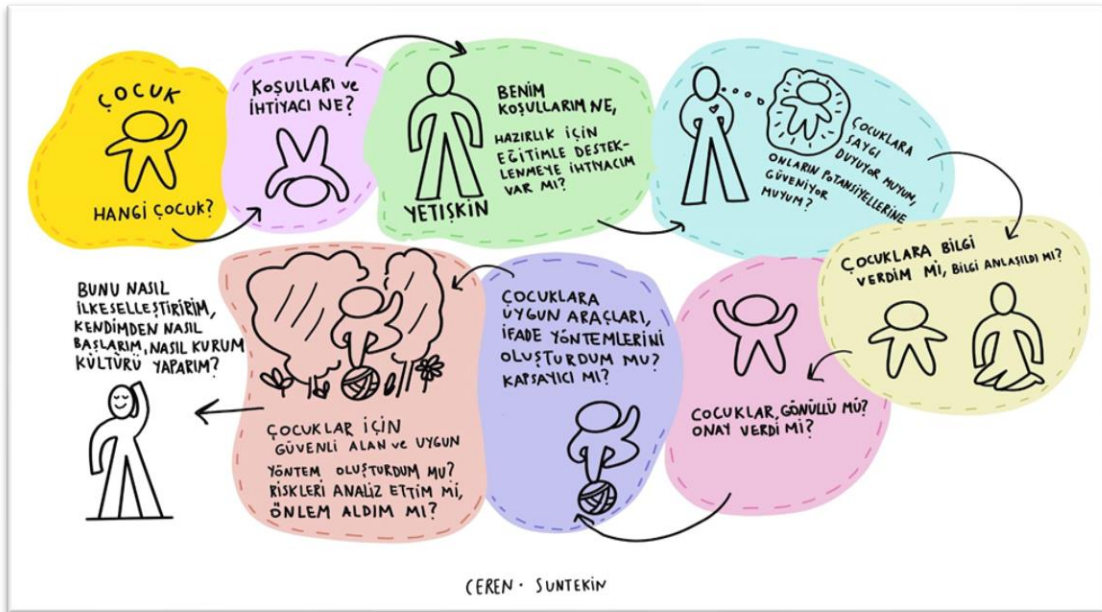
Öncelikle her durumda çocuğun yüksek yararını düşünmekle başlamak gerekir. Birer yetişkin olarak öncelikle bir çocuğun bu durumu yaşamasını engellemek için harekete geçmemiz gerekir. Bu da çocuğu bir birey olarak görerek afetler ve hazırlık için çocukları doğru bilgilendirmek demektir. Ayrıca devletin imar yasası ve deprem kanunu ile ilgili politikalarının ve uygulamalarının, yıkıma ve can kaybına neden olan ihmallerle ilgili sorumluların yargılanmasının takipçisi olmak, bu konuda giden yanlış uygulamalarda ses çıkarmak önemlidir. Afetler yaşandıktan sonra çocukların en temel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak ve güvenli alan tahsisi için çalışmak, bu konuda çalışan ekiplerin koordinasyonu çerçevesinde duyurularını takip etmek, onların yönlendirmelerine göre hareket etmek önemlidir.

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Çocukların kriz anı ve sonrası ile baş edebilmelerini sağlayacak araçların sağlanması için konunun uzmanlarından destek almalarına katkı sağlamak ve takipçisi olmak, çocukların görsellerini paylaşmadan fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını gündemleştirmek, bu konuda çalışan sivil toplum örgütlerine maddi manevi açıdan destek olmak, doğru kaynaklardan haber almak önemlidir. Çocuk hakları konusunda okumalar yapmak, çocuk hakları alanında çalışan uzmanların görüşlerini dikkate almak, çocuk hakları alanında çalışan sivil toplum örgütlerinde gönüllü olmak yapılabilecek şeyler arasındadır. Tüm çocukların hayatlarına güven içinde devam edebilmelerini ve haklarına erişmelerini sağlamak biz yetişkinlerin ve karar vericilerin en temel görevidir.

- Peki, çocukların katılım hakkını gözeterek kendilerini ifade etme araçlarında yetişkinlere düşen sorumluluklar nedir?

15 Çocukların katılım hakkını hayata geçirilmesini sağlamak için çocuklara fikirlerini sormak yeterli değildir. Bunun için hazırladığımız basit bir kontrol şeması var:

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Bu anlamda yapılacak çalışmaların kapsayıcı olmasını sağlamak da çocuklar için uygun aracı geliştirmek ya da sağlamak da yetişkinlerin sorumluluğudur.

"Bu kurum, çocuk haklarına saygılıdır ve çocuk güvenliğini dikkate alır," diyorsak kurumla ilişkilenen her çocuğun da herhangi bir risk anında kiminle, nasıl, hangi yöntemle iletişime geçebileceğini, kendi varlığının kabul edildiğini biliyor ve güvende hissediyor olması gerekir.

Tarlabası Toplum Merkezi çocuk güvenliği posteri buna iyi bir örnek:

Bu poster çocuklarla birlikte hazırlanmıştır.

Hazırlarken çocukların önerileri dikkate alınmış, kurumun çalışma politikasına yansıtılmıştır. Maddeler okuma yazma bilmeyen çocukları, Türkçe bilmeyen çocukları, sözle değil çizimle ya da oyunla anlatmak isteyen çocukları, çocukların mahremiyetini de kapsıyor.

Poster görünür yerlerde, hem çocukların hem de yetişkinlerin erişeceği alanlarda sergileniyor.

Çocukların kaç yaşında olduğu, gelişimsel ihtiyaçları ve kendilerine has özellikleri, fiziksel ya da zihinsel farklılıkları, çeşitlilikleri, koşulları, konuya dair ilgileri, öncelikleri kendilerini ifade etme yöntemlerini belirler. Bir çocuk sessiz kalarak, bir çocuk rap yaparak, bir çocuk hareketle, bir çocuk sanat yoluyla, bir çocuk işaret diliyle kendini ifade edebilir. Uygun yolu bulmak ve çocukları dahil etmek ise biz yetişkinlerin sorumluluğudur.

TARLABAŞI TOPLUM MERKEZİ'NDE GÜVENDE VE İYİ HİSSETMEK İÇİN...

Ben çocuğum.

18 yaşın altında herkes çocuktur.
Çocuklar okula gider, oyun oynar.
Araba kullanamaz. Ev kirası veremez.
Oy kullanamaz.
Küçük çocuklar tek başına bir yere gidemez.
Çocuklar çalışmaz, çocuklar evlenmez.
Uçak bileti alamaz. Çocuklar sigorta yapamaz. Çocuklar polis olamaz.
Çocukların yeteneklerini geliştirmek için daha çok vakitleri vardır.
Çocuklar pahalı şeyler satın alamaz ama çocuklar seksek oynar.

Peki bir çocuk Tarlabası Toplum Merkezi'nde kendini nasıl güvende hisseder?

- 1- Yanında birçok öğretmen varsa.
- 2- Merkez yeterli aydınlatılmışsa.
- 3- Yalnız kalmazsa.
- 4- Camlar kapalıysa.
- 5- Etrafta gönüllü abi ablalar varsa.
- 6- Arkadaşlarıyla iyi geçiniyorsa.
- 7- Etrafındakiler güler yüzlüyse.
- 8- Dinlendiği zaman.
- 9- Bir sorunu olduğunda dikkate alındığında.
- 10- Kötü hissettiğinde Gökçe Abla'ya ulaştığında.

Bir çocuk kendini kötü hissettiğinde ne yapmalı?

Gökçe Abla'nın yanına gitmeli. Sıkıntısını ona anlatmalı.
Gökçe Abla onu baş başa, samimi ama ciddiyetle dinlemeli.
Bir çocuk Gökçe Abla'ya dardını kartlarla da anlatabilir.
Mavi, "çok acil" demek. **Kırmızı**, "hemen başka bir odaya gitmeliyiz";
Sarı, "konuşmaya hazır olmak için biraz hamurla oynamalıyım" demek.
Eğer konuşmak istemezse giriş kapısında bulunan kilitli "Önemli Şeyler Kutusu"na söylemek istediklerini koyabilir. İster yazıyla ister resimle kendini istediği dilde anlatabilir. Kutudan çıkanları sadece Gökçe Abla görebilir.

Çocuk Odak Kişisi "Gökçe Abla" çocukların kararıyla seçilmiştir. Kişi değiştiğinde poster de güncellenecektir. Posterde ifade edilen tüm fikirler ve tanımlar çocuklara aittir.

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ
"bilimle anla bilgiyle yönet"

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Kaynaklar

Çocuk Görseli Paylaşmak İçin İyi Niyetli Olmak Yeterli mi?, Ceren Suntekin

<https://www.sivilsayfalar.org/2020/11/09/cocuk-gorseli-paylasmak-icin-iyi-niyetli-olmak-yeterli-mi/>

<https://www.femtrak.com/basinda-ve-sosyal-medyada-cocuk-gorsellerinin-kullanimi>

<https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-10/cocuk-rehber-dijital.pdf>

<https://www.tarlabasi.org/toplum-merkezi/hesap-verebilirlik>

<https://www.tarlabasi.org/docs/ttm-cocuklarin-kenti-2019.pdf>

İskenderun Örneğinde Yapabileceğini Yapmak

Uzm. Dr. Önder KÜÇÜK

Bruno Latour'un Antroposen kavramı, modern toplumların doğaya hakimiyet kurma çabalarının aslında doğanın tepkisini tetiklediğini vurgular. Latour'a göre Antroposen, insanın doğa üzerinde kontrol kurmaya çalıştığı ama bu sürecin sonunda daha güçlü bir doğa gerçekliğiyle yüzleştiği çağdır. Afetler, bu güçlü doğanın bir tepkisi olarak karşımıza çıkar ve bu travmatik olaylar sonrasında toplumun bireyler ve organizasyonlar aracılığıyla dayanışma içinde hareket etmesi hayati önem taşır.

6 Şubat 2023 depremi sonrasında Türkiye Psikiyatri Derneği öncülüğünde, gönüllülük esasına dayalı, psikiyatri ve çocuk psikiyatrisi uzmanlarının dahil olduğu afet poliklinikleri kuruldu. Bu süreçte her ilin farklı deneyimleri oldu ve sadece psikiyatrik destek sunmanın ötesinde, yerelde olan tüm STK'lar ile bir dayanışma ağı da örülmüş oldu. Bu konuşmanın içeriğini, İskenderun ilinde geçirdiğim süreç, orada yapabildiklerim ve yapılabilecekler oluşturuyor.

Afet sonrasında bireyler, şaşkınlık ve korku içinde nereden başlayacaklarını bilemeyebilirler. Ancak yapabilecekleri kadarını yapmak, bu süreçte büyük bir fark yaratabilir. Yardım etmek isteyen bir birey, sahip olduğu beceriler doğrultusunda katkıda bulunabilir. Herkesin yapabileceği bir şey vardır; önemli olan, eylemsiz kalmak yerine harekete geçmektir. Afetler sonrası bireylerin katkısı, hem fiziksel hem de psikolojik iyileşme süreçlerine katkıda bulunur.

Afetlerin büyük çaplı etkileri karşısında devlet sistemleri bazen yetersiz kalabilir. 6 Şubat depremlerinde olduğu gibi, bu tür kriz anlarında hızlı ve etkin müdahale için sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ve küçük organizasyonlar devreye girebilir. STK'lar, afet bölgelerine yardım ulaştırma, kriz yönetimi ve uzun vadeli iyileşme süreçlerinde kritik bir rol oynar. İhtiyaçların tespiti ve karşılanmasında hassas bir yaklaşım sergileyebilirler.

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Ayrıca ulusal ve uluslararası iş birlikleri kurarak geniş çaplı yardımlar organize edebilirler. Bu kuruluşlar, topluluklara rehberlik ederken afet sonrası hak savunuculuğu ve dayanışma için de önemli adımlar atarlar.

Küçük organizasyonlar ve yerel topluluklar da afet sonrası hızlı ve esnek hareket etme kabiliyetleriyle öne çıkar. Yerel bağları güçlü olan bu organizasyonlar, afetin ilk anlarından itibaren hızlıca organize olabilir, ihtiyaçları tespit ederek gerekli yardımı ulaştırabilirler. Gıda, su, barınma gibi temel ihtiyaçların yanı sıra, psikososyal destek sağlama ve geçici barınak oluşturma gibi alanlarda da etkin rol oynayabilirler. Büyük yardım kuruluşlarının ulaşamadığı bölgelerde yerel gönüllü ağlarını mobilize ederek hızla çözüm üretebilirler. Kaynakları sınırlı olsa da, yaratıcı ve yerel çözümlerle afetzedelere hızlı ve etkili destek sağlayabilirler.

Afet sonrası yardımlar yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal dayanışmayı da içerir. Yapabileceğini yapmak, eylemliliğe geçmek konusuna tekrar değinirsek, psikolojik destek sunan bireyler ya da gönüllüler, travma yaşayan kişilere güvenli bir ortam sağlayarak onların kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olabilirler. Örneğin, çocuklarla oyun oynamak veya travma yaşayan bireylerle empatik bir şekilde iletişim kurmak, afetzedelerin toparlanma sürecine katkı sağlar.

Afet sonrası süreçte bireylerin yaşadığı suçluluk duygusu da büyük bir sorumluluk bilinci doğurabilir. Hayatta kalma suçluluğu, bireyleri hem kendileri hem de toplum için harekete geçmeye iter. Bu noktada, kolektif sorumluluk almak ve dayanışma ruhuyla hareket etmek önemlidir. Afet sonrası dayanışma, suçluluk duygusunun yapıcı bir şekilde yönlendirilmesine ve toplumsal iyileşme sürecine katkı sağlar. Bu kolektif sorumluluk anlayışı, hem afetzedelerin hem de yardım edenlerin iyileşme sürecini besler ve dayanışma ruhunu güçlendirir.